

ЛІНГВОКУЛЬТУРНА СПЕЦИФІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛЕКСИКИ ІТАЛІЙСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ВАРІАНТІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті розглянуто лінгвокультурологічні аспекти функціонування лексики італійського походження в американському варіанті англійської мови. Увагу приділено тим лексичним одиницям, які мають національно-культурне забарвлення.

Ключові слова: запозичення, лінгвокультурологія, італійська мова, англійська мова.

Сучасна лінгвістична парадигма передбачає вирішення таких питань, як процеси категоризації довкілля лінгвальними засобами, відображення національно специфічних реалій засобами тієї чи іншої національної мови, причини та характер мовної взаємодії. Водночас вивчення лексичного запозичення як одного зі способів розвитку та збагачення словникового складу мови за рахунок іншомовного лексичного матеріалу постає одним із актуальних мовознавчих завдань.

Питання збагачення словникового складу англійської мови за рахунок іншомовних запозичень стали об'єктом дослідження таких лінгвістів, як А. М. Ельдаров, Ю. А. Зацний, А. В. Янков та ін. Однак у сучасній українській германістиці не маємо праць, присвячених лінгвокультурологічному вивченню лексики італійського походження у складі англійської мови. Зважаючи на вищесказане, інтерес становлять національно марковані одиниці італійського походження, котрі внаслідок тих чи тих контактів увійшли до складу англійської мови.

Мета статті полягає у виявленні лінгвокультурних особливостей функціонування національно маркованої лексики італійського походження в лексико-семантичній системі сучасної англійської мови, зокрема її американського варіанта.

Як відомо, процес безпосереднього запозичення лексики італійського походження до англійської мови розпочався порівняно пізно. Вхідження нових для англійської лінгвокультури слів було пов'язано із зростаючою роллю італійської культури та мистецтва у світі.

Італійські запозичення в англійській мові – слова та словосполучення, котрі проникли безпосередньо з італійської мови, за результатами дослідження А. Ельдарова, займають значне місце за своєю кількістю (близько 600 одиниць: 573 слова та 25 словосполучення) [1, с. 2]. Результати вибірки зі словників сучасної англійської мови свідчать про те, що кількість запозичень з італійської мови значно більша. Однак, значна частина означених номінативних одиниць зустрічається лише епізодично в дискурсі, пов'язаному з культурно-специфічними реаліями, та не утвердилася в англомовному комунікативному просторі.

Частина лексичних та фразеологічних одиниць асимільована та не містить у своєму значенні національно-маркованого компонента, наприклад, *umbrella* «парасоля» від італійського *ombrella*, зменшене від *ombra* «тінь» [4]. Зважаючи на тему

дослідження, для аналізу було обрано мовні одиниці, що мають виражений національно маркований елемент у своєму лексичному значенні, таким елементом може бути поняття належність до італійської лінгвокультури або збереження граматико-семантичних характеристик, які вказують на італійське походження тієї чи тієї лексичної одиниці. Щодо параметрів визначення національно-мовного компонента мовної одиниці, такими вважаємо критерії: 1) асимільованості (слова чи вирази зберігають італійськомовне фонетичне оформлення, граматичні особливості словозміни та ін.); 2) історично-культурної референції (семантика пов'язана з тими чи тими культурно-історичними подіями з життя Італії); 3) етнокультурної референції (семантика мовної одиниці пов'язана з італійською етнокультурною та традиціями).

Як зазначає В. В. Жайворонок, тривале функціонування запозичених одиниць у мові сприяє нарощуванню в їхніх значеннях етно- та соціокультурних нашарувань, що дає підстави вважати їх константами культури або культурними концептами [1, с. 180]. Так, запозичена в XVII ст. лексема *opera*, яка в італійській мові мала початкове значення «праця, твір», традиційно використовується в англійській (та інших мовах) для номінації «п'єси, драматичного твору, в якому всі репліки співають» [5]. Проте, увійшовши до складу лексико-семантичної системи англійської мови, слово зумовило виникнення нових номінативних одиниць, стало основою для утворення таких композитів, пов'язаних з театральним та музичним мистецтвом, як *opera-house* «оперний театр»; *opera-glasses* «театральний бінокль»; *opera artist* «оперний артист»; *opera recital* «опера в концертному виконанні», *rock opera* «рок-опера»; *opera hat* «складний циліндр для театру»; *grand opera* «опера серйозної тематики, в якій використовується лише спів-лібрето»; *number opera* «опера, в якій арії та інші складові частини чітко розділені між собою» [5].

У результаті асиміляції лексема увійшла до складу виразів, які описують буденну свідомість, номінують реалії дійсності, не пов'язані з музичним мистецтвом чи італійською лінгвокультурою: *opera cloak* «вечірня мантія»; *opera pumps* «відкриті жіночі черевика на високих підборах»; *opera window* «мале бокове скло в автомобілі» [5].

Будучи італійським за своїм походженням, у різних словосполученнях з іншомовними одиницями лексема *opera* набуває етноконотації, яка вказує на референцію до італійської, а також і до інших лінгвокультур. Так, наприклад, вираз *opera buffa* має значення «комедійна опера, зазвичай італійською, яка зображує буденні події» [5], таким чином, семантика виразу вказує на його національно-культурне забарвлення, оскільки сам твір повинен виконуватися італійською мовою. Натомість вираз *opéra bouffe* має подібне значення, проте його семантика вказує на належність до французького музичного мистецтва. Можемо навести й інші подібні випадки, коли лексема було запозичено з італійської до іншої мови, а потім, ставши частиною окремого сталого виразу, що позначає специфічне поняття для культури-референта, вона почала функціонувати в англійській у складі виразу, що вказує на належність до тієї чи тієї лінгвокультури: *opéra comique* «комічна опера, зазвичай французькою, яка разом зі співом містить діалоги» [5]; *Peking opera* «стилізована форма китайської опери, яка бере початок у XVIII ст., у ній поєднано мову, спів, міміку, акробатичні елементи під музичний акомпанемент» [5].

Увійшовши до номінативного простору англійської мови лексема стала частиною національно-специфічних концептів американської лінгвокультури. Так, в американському варіанті англійської мови функціонує словосполучення *horse opera* «розмовна назва роману, вистави або кінофільму про ковбоїв у жанрі «вестерн», в якому часто містяться елементи любовної інтриги» [5]. Експлікація значення відбувається за допомогою американського концепту *WESTERN*, що свідчить про входження іншомовної лексичної одиниці до складу національно-культурного концепту тієї лінгвокультури, до якої вона була запозичена. Подібні утворення на основі лексеми *opera* стосуються реалій сучасної масової поп-культури, які внаслідок «американізації» сучасного світу, насамперед його європейського культурного ареалу, набули статусу інтернаціоналізмів, наприклад, *soap opera* «мильна опера, багатосерійний кінофільм, серіал (утворення словосполучення базується на тому факті, що значну кількість перших серіалів такого ґатунку фінансували компанії з виробництва миючих засобів)» [5]; *space opera* «науково-фантастичний фільм або радіовистава, зазвичай посередньої якості, в яких події відбуваються в космосі» [5].

Запозичення італійських слів в американський варіант англійської мови відбувалося, звичайно, унаслідок контактів з італійськомовною діаспорою США. Контактуючи з іншими представниками американської полікультури, іммігранти з Італії «транслявали» свої культурні цінності та традиції, таким чином, унаслідок запозичення в процесі міжкультурної комунікації, американський варіант англійської мови збагатився рядом номінативних одиниць, пов'язаних з італійською культурою. Основна причина цього полягає в тому, що іншомовні соціокультурні та національні концепти набувають вагомого значення не лише для тієї чи тієї етногрупи, але й стають важливими для представників інших етноспільнот.

Прикладом такого процесу може бути концепт *MAFIA*. Відомо, що лексема *mafia* в сучасній англійській мові насамперед стосується організованого злочинного угруповання з Сицилії або США. В сучасному вжитку термін може стосуватися місцевої організованої злочинної групи, яка складається з американців італійського походження, потужного кримінального синдикату того чи того міста в США, сукупності таких угруповань у США або Сицилії [5]. Концептуальне значення лексеми пов'язане з історією італійської діаспори в США. Як відомо, архетип американського гангстера італійського походження базувався на реальних подіях, пов'язаних з такими іменами, як Аль Капоне, Лучі Лучіано та інших. Так, оксфордський словник містить інформацію про різню на день Св. Валентина – *the shooting on February 14, 1929, of seven members of the rival «Bugsy» Moran's gang by some of Al Capone's men disguised as policemen* [5].

Оскільки лексема *mafia* має яскраво виражений концептуальний характер, став надбанням американської лінгвокультури. З часом відбулась романтизація архетипу гангстера, що було зумовлено його популяризацією завдяки таким творам американського письменника італійського походження Маріо П'юзо, як «The Godfather» (Хрещений батько), «Omerta» (Омерта) та ін. Після того, як твори письменника стали бестселерами, американський кінематограф зняв декілька фільмів за мотивами його творів, що зумовило подальшу «архетипізацію» образу гангстера італійського походження, зокрема завдяки таким кінострічкам, як «The Godfather» (1972), «The

Godfather, Part II» (1974), режисером яких був також американець італійського походження Франсіс Форд Кополла [4, с. 34].

Концепт *MAFIA* семантично пов'язаний з іншими лексемами італійського походження, зокрема *capo* «a slang term for an underboss in a mafia organization» [6, с. 44], *omerta* «a code of silence about criminal activity and a refusal to give evidence to the police» [6, с. 184], *vendetta* «A blood feud in which a murdered person's relatives take vengeance on the killer or the killer's family» [6, с. 257].

Розглядаючи концепт *MAFIA*, варто говорити про його багатоплановість та про те, що він наділений різним концептуально-культурним змістом навіть у межах самого американського лінгвосоціуму. Так, для представників італійськомовної діаспори в США його семантика буде ширшою, а для інших членів лінгвоспільноти концепт набуває узагальнювального значення, поступово втрачаючи свою спеціалізацію. Водночас громадські організації, які відстоюють права американців італійського походження виступають проти стереотипу італійця, як представника кримінального співтовариства: *Polish and other ethnic jokes may have been ended, or driven underground, but the **Italian Mafia** stereotype continued, especially in the movies, even if **Mafia movies** are now usually set in the past. Still, Italian-American defense organizations have not been very effective, perhaps because not enough third generation Italian-Americans took offense at the depiction of Sicilian immigrants and their criminal children who have been the major characters in these films, or did not suffer sufficiently from anti-Italian discrimination* [3].

Популяризація терміну *mafia* зумовила розширення його семантики, сьогодні все частіше лексему використовують стосовно інших організованих злочинних угруповань, проте сема національної належності ще входить до структури значення слова, наприклад, *Russian mafia, Mexican mafia, Jewish mafia*. Сучасний англomовний дискурс містить чимало прикладів такого використання: *Oh, lovely. The **yakuza**. **Japanese mafia**. That was about the very last thing I needed* [3]. Особливо високою частотністю в американському варіанті англійської мови відзначається словосполучення *Mexican mafia* у зв'язку з криміналізацією мексиканського населення: *The **Mexican mafia** is a hyper violent organization run from behind prison walls. Now its effects are felt in all corners of the United States where street gang violence terrorizes communities and leaves a bloody wake* [3].

Іншими поширеними одиницями італійського походження насамперед в американському варіанті англійської мови стали лексеми, що номінують національно-специфічні страви, зокрема, *capuccino, espresso, lasagna, mozzarella, pasta, pizza, ravioli, spaghetti, spumante* (різновид італійського ігристого вина), *zabaglione* (різновид італійського десерту) [6]. Особливо значного поширення окремі лексеми набули й в англійській мові, так, за свідченням корпусу американського варіанту англійської мови слова *pasta* та *pizza* входять до 5000 найуживаніших слів англійської мови США [3]. Зрозуміло, що ставши надбанням американської полікультури, означені лексеми увійшли до складу багатьох європейських мов.

Таким чином, лексико-фразеологічні одиниці італійського походження становлять вагомий пласт словникового складу сучасної англійської мови. Основні процеси активізації входження лексико-семантичних одиниць італійського походження

відбувалися внаслідок популяризації італійської культури у світі, зростання її ваги в загальнокультурному доробку людства. Зважаючи на процеси глобалізації та американізації сучасного світу поповнення лексичного складу сучасної англійської мови відбувається за рахунок іншомовних одиниць, зокрема італійських, за посередництва та під впливом американського варіанта англійської мови.

Перспективи дослідження полягають у подальшому вивченні лінгвокультурної специфіки функціонування іншомовних запозичень у національних варіантах англійської мови.

Література

1. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика : нариси / В. В. Жайворонок. – К. : Довіра, 2007. – 262 с.
2. Эльдаров А. М. Итальянские заимствования в современном английском языке : автореф. дисс. на соиск. науч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / А. М. Эльдаров ; Ленинградский государственный университет имени А. С. Пушкина. – Ленинград, 1984. – 18 с.
3. Corpus of contemporary American English [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://corpus.byu.edu/coca>.
4. Gardaphe F. L. From wise guys to wise men: the gangster and Italian American masculinities / Fred L. Gardaphe New York : Routledge Taylor & Francis Group, 2006. – 266 p.
5. Oxford Dictionary of English, 2nd Edition [Электронный ресурс] / ed. John Simpson. – USA : Oxford University Press, 2009. – 1 електрон, опт. диск (CD-ROM) ; 12 см. – Систем. вимоги: Intel Pentium; 512 Mb RAM ; Windows XP, Vista, 7. – Назва з титул. екрану.
6. Varchaver M. The Browsers Dictionary of Foreign Words and Phrases / M. Varchaver, F.L. Moore. – New York : John Wiley & Sons, Inc., 2009. – 280 p.

Grabovyi P. M. Lingvocultural specificity of Italian origin lexemes' functioning in contemporary American English.

The article reveals some aspects of Italian loanwords' functioning in the Contemporary English language from the point of view of language and culture nexus. The attention is paid to nationally marked lexemes.

Keywords: loanword, lingvoculturology, the Italian Language, The English Language.

Грабовой П. Н. Лингвокультурная специфика функционирования лексики итальянского происхождения в американском варианте английского языка

В статье рассмотрены лингвокультурные аспекты функционирования лексики итальянского происхождения в американском варианте английского языка. Внимание уделено тем лексическим единицам, которые имеют национально-культурную окраску.

Ключевые слова: заимствование, лингвокультурология, итальянский язык, английский язык.